

Необходим е международен конкурс

доц. Чавдар Гюзелев, художник, НБУ

фотография Велко Ангелов

Реакциите у нас са винаги закъснели и силно пристрастни. Има отдавна (1993 г.) взето решение за демонтаж на паметника, но от левията и пропутинистките партии го играят изненадани и фрапирани, като истеризират, въобразявайки си, че ще извлекат максимум политически дивиденди. В края на краищата обаче персонажи като Манолова, Дърева, Карбовски, Дачков и други окарикатуряват себе си и каузата им за запазване на паметника става гротескна и буди подигравки и отвращение дори и у симпатизантите ѝ със силно преувеличените си и поръчкови реакции.

Какво да се прави в опразнените пространства, след като се сбогуваме със соцпаметниците, със символите на тоталитаризма и на вечното ни уничително и коленопреклонно поведение към Русия, е най-важният въпрос. На мястото на разрушения мавзолей, построен по большевишкия почин, за да прилоти мумията на Георги Димитров,

вече 25 години стои празна, ошмулена поляна. На част от нея все пак се осъществява културна инициатива, която предвижда да се инсталират мащабни арт произведения на един артист всяка година, избрани с конкурс, което също буди противоречиви реакции. Но няма и капка архитектурна мисъл, не е организиран и проведен конкурс, никой не знае защо и не се интересува особено настоятелно.

Ето защо е много важно да обсъдим и кажем какво ще се появи след МОЧА? Пак ли ще оставим едно неугодно и разкаляно място и ще чакаме години, за да вземем решение? Най-силно се чуват гласовете на онези, които искат и настояват на опразненото място да се появи нов паметник. Правят се предложения за велики канове и царе, чертаят се със замах планове. Мисля, че София, а и България е осеяна с твърде много некадърни паметници, като през последните десетилетия тази тенденция се усили неимоверно. Мисля, че за известно време трябва да си отгъхнем от „памет“. Едни искат на това място да има опера, други мечтаят за непостроения от Фердинанд грандомански дворец, трети бленуват други импозантни сгради.

Правилното решение е след преместването на МОЧА да се проведе добре организиран международен конкурс, предшестван от публични дебати с участието на експерти. Иначе ще стане както всеки път досега – ще имаме поредното неуредено и мърляво пространство.

Този паметник трябва да бъде преместен в музей, където ще намери логичното си място. Той не е костница, макар с наратива за „съветските войници, отдали живота си за свободата ни“, да се спекулира непрекъснато. Наблягам на думата „преместен“, а не разрушен, както дълги години настоява една немалка част от обществото

ни с крайни антикомунистически убеждения, която не иска и да чуе за евентуалната „художествена стойност“ на скулптурните композиции. Още повече че преди време излезе писмо и от един от авторите на паметника, проф. Любомир Далчев, в което той сам я отрича. Отново искам да напомня, че решение за премахването на този монумент бе взето от Столичния общински съвет още през 1993 г. Но тогава все още не съществуваше музей на социалистическото изкуство и нямаше никаква идея къде ПСА да бъде преместен.

Някъде от онези години датира и моето предложение всички соцскулптури да бъдат преместени в парк „Марица“ в Димитровград. С радост разбрах, че и други са стигнали до това предложение и дори се е работило по този проект, за съжаление потънал в административната забрава. Спомням си как още през 1992 г. в разговор с художника Киро Мавров, светла му памет, разпалено обяснявах колко страхотно би било скулптурните композиции на ПСА да бъдат боядисани в искрящи цветове, нещо като диалог с гръко-римските статуи, отдавна загубили колорита си.

Трудно е след всичко преживяно емоциите да бъдат овладявани хладнокръвно и да се действа рационално и функционално, с мисъл за градската среда. Кое е напълно разбираемо, като имаме предвид какви насилия и зверства извършиха комунистите и какъв ненавистен режим успяха да удържат почти половин век, чиито последствия търпим и до днес. Тези емоционални и спонтанни изблици обикновено водят до неособено добри резултати, защото са на принципа: събаряме, пък после ще му мислим. Засага не се очертава нещо сериозно като проект, нито има институционално действие. Липсва обществен натиск и заинтересованост за това. А то е от централно значение и важност за града.